

# Nymö kyrka

Lunds stift



## Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Åsa Eriksson Green 2021-07-07

Omslagsbild: Flygbild över Nymö kyrka från söder, år 2015. Fotograf: Pär-Martin Hedberg, HioPhoto. Bildrättigheter: Lunds stift.



*Nymö kyrkas södra och östra fasader.*

# Nymö kyrka

Fjälkinge pastorat, Villands och Gärds kontrakt, Lunds stift, Nymö socken, fastighet Nymö 95:1, Kristianstad kommun, Skåne län och landskap.

## Beskrivning och historik

### Kyrkomiljö

Nymö kyrkby ligger i det huvudsakligen öppna odlingslandskapet på nordöstra delen av Kristianstadslätten, ca 4 km sydost om Fjälkinge. Direkt öster om byn ligger Trolle Ljungby mosse. Den historiska bytomten är fornlämningsområde enligt karta från 1836. Kyrkogården ligger i direkt anslutning till bytomtens västra gräns. Framför allt väster om kyrkbyn, i ett stråk norrut mot Fjälkinge och söderut mot Rinkaby, finns flera förhistoriska boplatser. I norra delen av Nymö har förhistoriska gravar påträffats och strax söder om byn överlappar en del av den historiska bytomten en förhistorisk boplats. Lite drygt en kilometer söder om byn finns enligt äldre kartmaterial en pestkyrkogård.

Äldsta skriftliga belägg är enligt svenskt ortnamnsregister från år 1434 då ortnamnet skrevs *Nyme*. Sannolikt är namnet sammansatt av orden *ny* och *hem* – som i ny gård eller boplats. I skånsk ortnamnsdatabas anges år 1405 vara det äldsta skriftliga belägget då det skrevs *Nimma*. I Fornsök anges årtalet 1351, utan referenser.

Nymö församling har tidvis varit annex till Fjälkinge församling. Kyrkan ska vara helgad åt S:t Olof, och en månghundraårig offertradition kopplad till kyrkan finns dokumenterad. Från 1760-talet berättas att en vallfärd gjordes till kyrkan årligen på heliga trefaldighetssöndagen. Före soluppgången kom de vallfärdande, lämnade en offergåva och tog med sig en bit av en vit duk som låg under altarduken, till sjuka hemmavarande. Tygbiten ansågs ha läkande och magiska egenskaper. Ännu på 1830-talet förekom denna vallfärd men benämndes då som en vidskepelse som församlingen försökte motverka. I den medeltida katolska kyrkan var helgonoffer en naturlig del av det religiösa livet. Det är möjligt att traditioner som denna är ett arv av äldre ritualer vilka generellt sett inte stöttades av den protestantiska kyrkan.

### **Kyrkobyggnad**

Nymö kyrka byggdes sannolikt mellan 1220 och 1260. Ursprungligen utgjordes kyrkan av ett långhus och ett rakt avslutat kor, båda murade i tegel. Kyrkan ingår i en större grupp tegelkyrkor med rakt avslutade kor som byggdes i nordöstra Skåne under den här tidsperioden. Koren, med raka östväggar, har tolkats som influerade av klosterarkitekturen. Under 1400-talet byggdes ett vapenhus i söder och ett västtorn med murverk av natursten. Längs vapenhusets väggar murades bänkar som finns kvar idag. Kyrkan valvslogs också under 1400-talet och långhus, kor och vapenhus försågs under senare delen av seklet med kalkmålningar som tillskrivits Vittskövlegruppen. Bland gruppens återkommande motiv finns bland annat scener ur Adam och Evas senare liv, så också i Nymö, där ett parti av målningarna i långhuset återger en förlovningscena. Målningarna i koret är borta men i långhuset och vapenhuset har de delvis tagits fram under 1930-talet och 1990-talet. Kyrkan är i sin helhet bevarad från medeltiden, med tillägg från senare tid. De bevarade medeltida inventarierna begränsar sig till dopfunten och ett krucifix från sent 1400-tal. I triumfbågen finns spår av ett skrank eller en vägg i övergången mellan långhus och kor. Även altaret är sannolikt medeltida med nischer på sidorna och framsidan. Spår av ett eventuellt sidoaltare söder om triumfbågen kan anas genom springor i panelen under predikstolen.

På 1600-talet hade kyrkan tre fönster åt söder och taken var tegeltäckta. Kyrkans torn användes som vaktpost under kriget mellan Sverige och Danmark på 1670-talet. Tornet blev illa skadat, bland annat revs delar av taket för att ge fri sikt. Det



*Kyrkans norra sida.*

renoverades under 1680-talet. På 1820-talet hade kyrkan även två gallerförsedda fönster åt norr, med två stora lufter nedtill och små upptill. På 1840-talet byggdes sakristian öster om koret.

Under 1870-talet fick kyrkan gjutjärnsfönster och nya fönsteromfattningar murades av tegel. Sannolikt lades taken om från tegel till plåt vid denna tid. Invändigt målades bänkinredningen med ekimiterande ådringsmålning 1879. Det är troligt att flera av kyrkans inventarier, till exempel predikstolen och krucifixet vid samma tid bemålades i svart, brunt och förgyllning. Sannolikt målades hela kyrkorummet vid denna tid, eller något senare under 1800-talet, med kvaderimitation och blomsterbårder av limfärg i jordkulörer.

En inre renovering genomfördes 1932 under ledning av arkitekt Leon Nilsson. Limfärg togs bort från väggar och valv, vilket gjorde att delar av medeltida måleri kom i dagern i både långhus, kor och vapenhus. Även dopfontens bemålning avlägsnades. Innerfönster av ek monterades i samtliga fönster undantaget vapenhuset. I bänkkvarteren lades trägolv och sittbänkarna moderniserades. Den äldre väggpanelen byttes mot en lägre panel av masonit på samtliga väggar utom i tornbottenrummet. Altarringen ändrades och trappor till orgeln i tornbottenrummet byttes ut. Dörren mellan långhus och vapenhus byttes ut till en dörr av ek och

yttredörrens utsida kläddes med ekpanel. Predikstolen försågs med ledstänger av järn. Kalkmålningarna undersöktes. Rankornamenten i valvsvicklarna och ribborna, samt sköld- och gördelbågarna, målades likt medeltida utförande med ränder i röd och svart kulör. Det framgår inte huruvida allt återskapades eller delvis togs fram. I vapenhuset påträffades slingor och sexuddiga stjärnor som lämnades utan åtgärd. 1959 renoverades kyrkan utvändigt under ledning av arkitekt Eiler Graebe och på tornet monterades fotrännor och stuprör. 1972 målades kyrkans då röda plåttak svart.

Under 1990-talet kalkades kyrkorummet. I vapenhuset påträffades äldre kalkmålningar av vilka några frilades på östra och södra väggarna. Målningarna bedömdes vara samtida med målningarna i långhuset och tillskrevs Vittskövlegruppen.

### Exteriör

Nymö kyrka omfattar långhus, kor, sakristia i öster, vapenhus i söder samt ett västtorn. Kyrkan är murad i tegel, med undantag för tornet vars murar är av natursten. Fasaderna är spritputsade och vitkalkade, förutom sakristian som är slätputsad. Långhus, kor och sakristia har en tydlig, utskjutande sockel som är spritputsad och vitkalkad. Långhusets sockel är ungefär hälften så hög som korets. Samtliga byggnadskroppar har profilerad, vitputsad takfris och gavlar avslutas upptill med plåt-täckta trappsteg. På vapenhuset kragar den övre delen av murverket i östra och västra väggarna ut med två skift en bit under takfoten. Tornets gavlar har en fördjupning i murverket som följer trappstegsgaveln och förstärker den formen. Tre runda blindingar finns högst upp i gavelspetsen. Båda gavlarna kröns av vindflöjlar av järnplåt med årtalen 1769 och 1931 utskurna. Svartmålade ankarjärn förekommer oregelbundet över tornfasaderna och överst i trappstegsgavlarna finns vitmålade järnband runt övre trappsteget. Samtliga tak är sadeltak täckta av enkelfalsad och svartmålade plåt.

Huvudentrén till kyrkan är belägen i vapenhuset mot södra långhusväggen. Muröppningen är rundbågig och murad med ett språng. De dubbla kyrkportarna är svartmålade och det högra dörrbladet något bredare än det vänstra. Ett överljus med svartmålade träspröjs kröner porten. Strax ovan porten finns ett runt fönster med båge av svartmålat järn och ekerspröjs. Ytterligare en ingång finns på södra sidan av sakristian i en mjukt spetsbågig och profilerad muröppning. Tympanonfältet har en blinding i form av ett kors omsluten av en cirkel. Dörren är raksluten, klädd med stående, svartmålade brädor.



*Utblick över långhuset, mot koret.*

Långhusets och korets fönster är rundbågiga och placerade djupt indragna från murlivet, med fönsterbänkar av sten. Fönsterbågarna är av gjutjärn med svartmålad spröjsar. Sakristians fönster är av samma modell men i mindre storlek och är inte indragen i fasaden lika djupt. På tornets västra sida finns ännu ett gjutjärnsfönster som numer är igenmurat på insidan. På tornets södra fasad finns ett litet gjutjärnsfönster i en stickbågeformig muröppning. Strax till höger ovanför detta finns ett kvadratisk, spröjsat träfönster – i höjd med tornets första våningsplan. Muröppningen för fönstret är stickbågig. Tornet har ljudluckor i samtliga väderstreck, något större i öster och väster och något mindre i söder och norr, samtliga med stickbågeformade muröppningar och tegelpanneklädda solbänkar. Luckorna är av trä och svartmålade.

### Interiör

Kyrkans huvudingång går via vapenhuset i söder. Porten har dubbla dörrar av stående omålade ekplankor, sammanhållna av narar. Vapenhusets väggar är putsade och målade, med en bröstning i grå kulör och övriga väggen i en beige-gul ton. Längs med väggarna finns murade, ursprungliga bänkar som senare försetts med sittbänkar av mörkt trä, bröstningens övre gräns markeras av en trälist i samma kulör. I östra väggen finns en rundbågig nisch och på östra och södra väggarna finns begränsade partier av medeltida, figurativa målningar frilagda. Till vänster om ytterdörren finns ett litet rektangulärt fönster med en enkel båge av trä. Golvet består av kalkstensplattor och taket är klätt med pärlspont, målad i samma kulör som väggarna. I vapenhusets sydvästra hörn finns en inbyggd trappa, med väggar

och dörr av hyvlade brädor, som leder upp till vinden. En slät ekdörr till kyrkorummet omges av en tresprångig, spetsbågig och putsad omfattning i grå kulör.

Ingången till kyrkorummet ligger i långhusets västra travé, och ryms i en stickbågeformad öppning med ojämn, murad karm på västra sidan. Kyrkorummet omfattar långhusets två travéer, tornets bottenvåning i väster samt koret i öster. Öster om koret ligger sakristian.

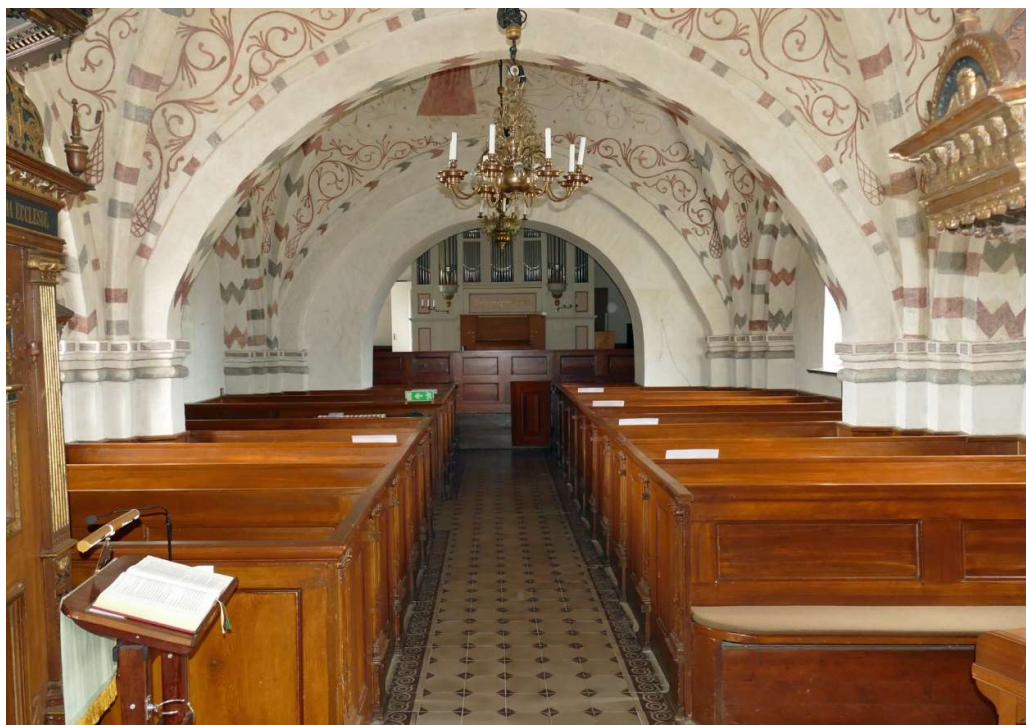
Tornbottenrummet täcks av ett slätputsat och vitkalkat tunnvalv och rummet sammankopplas med långhuset med en rundbågig öppning. Golvet är något förhöjt i förhållande till kyrkorummet, och avskärmas av en låg ekådrad barriär. Rummet upptas till största delen av kyrkorgeln. Bakom orgeln, i väster, finns ett igenmurat fönster. Här är ett äldre måleri i form av kvadermålning på väggen och blomstermotiv i fönstersmygen bevarade. Längs väggarna sitter en äldre, ekådrad bröstningspanel och i norr och söder finns väggfasta bänkar. Golvet är täckt med linoleummatta.

Långhuset täcks av två kryssvalv. Valven vilar på knippepelare med profilerade överdelar. Gördelbågarna mellan valven är breda och svagt spetsbåriga, medan sköldbågarna mot ytterväggarna har en tydligare spetsbågig form. Valvribborna är kvadratiska och något avsmalnande nedtill. Valvkappornas senmedeltida målningar, med motiv ur skapelse- och syndafallsberättelserna, är tillskrivna Vittskövlegruppen. Här finns även slingrande blomstermönster och ränder i rött och svart på ribbor, gördel- och sköldbågar.

Den romanska, ursprungliga, triumfbågen är högrest och rundbågig med utstickande murpartier längs med vederlagen vilket kan vara spår av en ursprunglig mur eller infästning för ett korskrank. När valven slogs i kyrkan lades gördelbågen i långhuset ovanför triumfbågen, medan gördelbågen i korets valv blockerar triumfbågens övre del. Även koret täcks av ett kryssvalv. Valvbågarna- och ribborna är dekorerade med ränder, delvis i zickzackmönster i röd och svart kulör. Över valvbågarna är slingrande blomstermönster målade medan valvkapporna i övrigt är dekorerade med små stjärnor. Inga av de medeltida väggmålningarna är bevarade och det är osäkert om befintligt måleri är ett återskapande av de medeltida motiven, eller om de är inspirerade av målningarna i de övriga valven. Väggar och anfang är vitkalkade.

Golvet i långhuset är belagt med victoriaplattor i beige och brunröd kulör. Plattorna har ett rutmönster samt en bård med meanderslinga längs med bänkkvarteren. Långhuset domineras av ett sammanhängande bänkkvarter längs med norra väggen och två kvarter i söder, åtskilda av gången till vapenhuset. Predikstolen är





*Utblick över långhuset och tornbottenrummet med orgeln.*

placerad söder om triumfbågen, norr om triumfbågen står ett piano. I koret är golvet lagt med svartvita victoriaplattor. Större delen av koret tas upp av altarringen inom vilken ligger ett förhöjt brädgolv. Mot östra väggen är det medeltida altaret med altarnischer bevarat. På ömse sidor om altaret finns dörrar till sakristian. Mot triumfbågens norra anfang är dopfunt med baldakin placerade. På norra och södra väggarna finns rundbågiga fönsteröppningar med innerfönster av trä, målade i grå kulör och fönsterbänkar av svart marmor/terazzo.

Sakristian har ett brädgolv av furu och slätputsade och vitkalkade väggar. Taket är vävspänt, och en smal träpanel kan anas ovanför väven. Här finns en rundbågig muröppning med järnfönster i öster och en raksluten ytterdörr i söder. Vägghasta skåp för textil och annan förvaring finns längs norra och västra väggarna.

En trappa i vapenhuset leder till vinden över vapenhuset, varifrån vinden över långhus och kor samt tornets övre våningar är tillgängliga. Vinden över vapenhuset är öppen upp i nock med takstolar av både ek och furu, även återanvända delar, och äldre brädfodring mot plåttaket. Den södra gavelns tegelmurning är synlig. Två bjälkar i nord-sydlig riktning stabiliserar gavelmuren. I norr leder en trappa upp till långhusets vind, genom en öppning i långhustaket. På ömse sidor är långhustakets äldre brädfodring synlig.

På långhusvinden sticker den övre delen av valvkapporna upp. I den östra gaveln finns vad som förefaller vara en ursprunglig, svagt stickbågig tegelmurad öppning mot korvinden. I anslutning till denna finns en äldre, putsad murstock som inte längre används. Takstolarna består av både ek och furu, och återanvända delar förekommer. En av saxsparrarna på den västra takstolen har sågats av för att förenkla tillgängligheten till tornet, vilket man når via en raksluten, modern dörr i den västra gaveln. Plåttakets underbrädning utgörs av äldre furubrädor.

Korvindens taklag är av ek, med sparrar, dubbla hanband, stödben och tassar - och delvis återanvänt. Den östra gaveln är påmurad vid okänt tillfälle. I gavelspetsen finns ett mindre ljusinsläpp. En liten, sekundär öppning är gjord i östra väggen för tillgång till sakristians vind. Över sakristian är takstolen av furu.

I tornets första våningsplan utgör tornbottenvåningens taktunnvalv golv. Tornmurarna stabiliseras av flera bjälklag som inte korresponderar med våningsplanen. Bjälklagen är huvudsakligen av ek men även furu förekommer.

På första våningsplanet finns en inbyggd elcentral och den äldre trampmaskinen till kyrkklockorna. Mot söder finns ett kvadratisk fönster med träbågar och spröjs i en djup, stickbågig smyg murad av tegel som går ner i golvnivå. I väster finns ett mindre ljusinsläpp med sidor murade av tegel och med överliggare av trä. Murverket är i övrigt av natursten, undantaget den östra muren som i den nedre delen utgörs av långhusets västra gavel och är av tegel. Öppningen till långhuset är svagt spetsbågig. Längs östra muren leder en trätrappa upp till andra våningsplanet tillika klockvåningen vilken domineras av klockbocken med två kyrkklockor. Våningen är öppen upp inock. Östra och västra väggarna har högresta, stickbågiga och vitkalkade muröppningar med dubbla ljudluckor av stående, svartmålade brädor som hålls samman av narar och smidda bandgångjärn. Norra och södra väggarna har tegelmurade omfattningar kring rundbågiga muröppningar – som här är något mindre – med enkla luckor i varje. Taklaget är av ek med höga sparrar och stödben och dubbla hanband. Längs gavelväggarnas mitt stöttar upprättstående bjälkar, från bindbjälkarna ända upp inock. Konstruktionen försträvas även från gavel till gavel, över klockbocken.

### Inredning och inventarier

Kyrkans **altare** är ett blockaltare, murat i tegel, med nischer i söder, norr och väster. Altaret är putsat i senare tid och täckt av en träskiva som i sin tur är klädd med med läder, eller ett läderimiterande material. Utseende och placering av den västra nischen tyder på att den fungerat som relikgömma. Altaret bedöms vara ursprungligt.



*Dopfunten är daterad till tidigt 1200-tal, altaruppsatsen och dopfuntsbaldakinen är tillverkade på 1600-talet.*

**Altaruppsatsen** är snidad i trä av Pehr Hindrikssen i Ystad, daterad 1667. På en predella, ett bottenstycke, finns ett centralt textfält flankerat av två änglar. Texten lyder *Å: 1674 er denne altar Tafle blefven stafferet, da varendes Landsbøvding her Magnus diirel, och sogneprest her Peder pederson (sic)*. I anslutning till änglarna finns senare tillkommen text; *K.V. / E.H.S. / O.P.S.* Texten är sannolikt tillkommen samtidigt som bänkarna målades på 1870-talet, och av samma målare. Ovanpå predellan är det centrala motivet nattvarden i relief, flankerad av två kvinnofigurer som står mellan dekorativt vridna kolonner. Ovanpå detta finns ett rikt profilerat entablement som bär upp en krönande kartusch med en kunglig krona och Karl XI:s monogram CRS, samt i centrum en kristusfigur omgiven av två putti.

**Altarringen** står på en svartmålad träsockel, med knäfall och överliggare klädda med grått ylletyg. Balustraden, som är öppningsbar, har svarvade dockor i vitt med förgyllda detaljer.

**Predikstolen** med trappa och dörr samt baldakin är snidad i trä, daterad till 1626, och placerad söder om triumfbågen. Alla delar är målade i brunt, med svarta textfält och detaljer samt förgyllda accenter. Färgsättningen kan sannolikt härledas till

1870-talets målning av kyrkan. Korgen har fyra sidor mot kyrkorummet, vilka skiljs åt av vita och förgyllda kolonner. Korgen avslutas upptill med ett band av textfält, skilda åt av änglahuvuden. Korgens undersida är rundad och har en droppformad avslutning av fyra konsoler och en svarvad knapp. Ovanför predikstolen finns ett ljudtak i form av en baldakin. Baldakinen har fem sidor mot kyrkorummet och en sjätte mot södra väggen. Kring baldakinen löper ett textband med en förgylld text som bland annat anger ANNO 1626, vilken sannolikt är året då predikstolen tillverkades. Ett avslutande profilerat listverk med bland annat en tandfris kröns på ovensidan av kartuscher och fialer. En förgylld duva är nedpendlad från mitten av baldakinens undersida. Dörren till predikstolen har två speglar, varav den översta med en rundbåge av flätband, och flankeras av dubbelställda kannelerade pilastrar som håller upp ett krenelerat gavelstycke med fialer och kartuscher. Samtliga delar av predikstolen, baldakin och trappa har textband med olika bibliska ord på latin. Över dörrpartiet står dock namnen Otte Marsum och Mette Brahe, vilka tillhörde den danska adeln. Sannolikt var det dessa två som finansierade predikstolen. Deras namn finns även på predikstolen i Gualöv kyrka.

**Dopfunten** är av sandsten, daterad till 1200-talets början. Både cuppa och fot är rikt dekorerad och tillskrivs Vitaby-Maglehemsgruppen. Foten är kvadratisk med vulstformad profilering och bladornamentik i vartdera hörnet. Cuppan är godronnerad undertill och dekorerad med sirliga bladslingor upptill. Cuppan har uttömningshål och försågs 1932 med ett nytt lock av trä, i vilket ett dopfat av mässing ligger. Dopfunten har varit målad, troligtvis under 1800-talet, men frilades från färg 1932.

**Bänkinredningens** ålder är okänd, men den ekimiterande ådring som den har idag tillkom 1879. En ritning med bänkfördelning i kyrkan som sannolikt härrör från 1828 visar i stort sett samma utsträckning av bänkar som idag, även om bänkarna i tornbottenrummet och i nordost har decimerats. Sittbänkar och ryggstöd moderniserades och bänkdörrarna breddades 1932. Långhuset har tre slutna bänkkvarter; ett i norr och två i söder samt en bänkrad i väster mot tornbottenrummet. De står på ventilerade trägol. En av bänkarnas insidor är bemålad och signerad ”Y. Persson” i Kristianstad. Bänkdörrarna är fyllningsdörrar och bänksidorna pryds av snidade parställda pilastrar på höga baser med joniska kapital. På vinden ovanför vapenhuset finns äldre delar av bänkinredningen utan ekådring. Detaljer på bänkinredningen bär stora likheter med predikstolsdörren vilken är daterad till 1626.

Kyrkans **orgel** är från 1968, tillverkad av A Mårtenssons Orgelfabrik i Lund. Den föregående orgeln var byggd 1907 av Johannes Magnusson, Göteborg. Den ersatte en orgel byggd 1850 av J M Blomquist. Orgelhuset har en klassicistisk uppbyggnad,



*Utblick över södra delen av kyrkogården och kyrkan.*

målad i vitt med detaljer i svagt blågrönt och rosa samt förgyllning. Orgelpiporna är indelade i sju lodräta fält, bland annat två tureller vilka omger ett centralt rundbågemotiv. Orgelhuset avslutas upptill av ett profilerat ramverk krönt av förgyllda kartuscher. Ovanför spelbordet från 1969 sitter ett textfält inom en förgylld ram med texten *Lofsjunger Herran*.

Den stora **klockan** är gjuten av Johan H. Friis/Fries i Kristianstad år 1806, den lilla klockan är gjuten 1766 av Abraham Palmberg.

**Övrigt.** På södra väggen i västra travén finns ett triumfkrucifix i ek daterat till 1400-tal. Krucifixet är sekundärt bemålat i svart, brunt och med förgyllning. På Lunds universitets Historiska Museum finns en träskulptur från 1400-talets andra hälft som tillhört Nymö kyrka. Skulpturen föreställer Maria med den döende Kristus, en så kallad pietà.

### **Kyrkogård**

Kyrkogården omges på samtliga sidor av en mur av spräckt granit, lagd i förband, och en trädkrans av hamlade lindar. Mot murens insida finns en sluttande jordvall. Vid huvudentrén som vetter mot landsvägen är muren indragen i en rundad konkav form och i kyrkogårdens sydvästra hörn utgör en byggnad avgränsning. Längs murkrönet på kyrkogårdens norra och östra sidor växer en häck av häckhagorn. Det finns tre ingångar till kyrkogården; huvudentrén i söder har dubbla svarta järngrindar mellan två granitstolpar med trappstegsgavlar. Varje stolpe kröns av ett lykthus med antikglas och tak av kopparplåt. I norr finns ett likadant grindpar, utan lyktor, mellan något enklare granitstolpar som avsmalnar uppåt och vars sidor är

avfasade. Längs södra sidan av kyrkogården finns en ingång utan grind intill församlingshemmet. Gångarna på kyrkogården är belagda med grus och gången mellan huvudentrén och kyrkan kantas av en lindallé. I övrigt är större växtlighet på kyrkogården sparsamt förekommande. En lummig asklund är dock anlagd i kyrkogårdens nordvästra hörn.

Kyrkan ligger på den norra, äldsta delen av kyrkogården. År 1892 utvidgades kyrkogården åt väster och söder och en naturstensmur med port i söder och stiglucka i öster ersattes med dagens mur. Den tidigare muren var täckt av tegel samt skiffer eller flissten. I början av 1900-talet var kyrkogården täckt med vildväxande gräs och gravmarkörer i form av gravstenar, tråkors och liknande stod direkt i det höga gräset intill tydliga gravkullar. Kvarteren ramades in av låga klippta häckar, sannolikt liguster eller buxbom. Någon gång kring 1930-talet ordnades kyrkogården med grustäckta, kringgårdade gravplatser med grusgångar emellan. Idag är 1930-talets struktur borta och endast mindre gravplatsplanteringar återstår.

### **Byggnader på kyrkotomten**

I kyrkogårdens sydvästra hörn byggdes ett materialhus av tegel år 1892. Byggnaden kom att bli kommunalhus och senare församlingshem. Från början var taket täckt med plåt eller papp och mot gatan fanns en liten förstukvist. Byggnaden står på en sockel av huggen granit och är murad med rött tegel i blockförband. Huvudentrén ligger på byggnadens södra sida och omges av två fönsteraxlar på vardera sidan. Ett nätt tak sticker ut över dörren. Byggnaden täcks av ett sadeltak lagt med tvåkupigt tegel. På östra fasaden har två tidigare öppningar i byggnaden murats igen och försetts med moderna ytterdörrar med glasade överdelar. Åt norr har byggnaden två fönster. 1991 byggdes huset om och till med en lägre länga åt väster, också den med sadeltak och tvåkupigt tegel och putsade väggar.

### **Karaktärisering**

Bebyggelsekontinuiteten i trakten kring Nymö kyrkby är lång, och under århundraden har byn legat längs färdvägen mellan Åhus och vidare mot nordost. Halva byn har legat under godset i Ljungby. Nymö kyrkas småskaliga medeltida volym, har en stark medeltida karaktär. De förstörade fönstren och tillägget av en sakristia vittnar om senare tiders moderniseringar. Kyrkan, kyrkogården, församlingshemmet och den rumsbildande trädkransen är viktiga komponenter i platsens karaktär och ett tydligt landmärke i det flacka landskapet.

Den medeltida karaktären är, förutom i kyrkans volym och planlösning, synlig i de figurativa kalkmålningarna i långhusvalven, på södra väggen och i vapenhuset samt det ursprungliga murade altaret med altarnischer. Bland inventarierna kan nämnas

krucifixet och dopfunten. Från 1600-talet kommer altarpopsatsen och predikstolen och möjligtvis delar av bänkinredningen. Över samtliga tidsepoker vilar den förändring som kyrkan genomgick under det sena 1800-talet, då väggar och valv målades med kvaderimitation, marmoreringar och blomsterslingor i limfärg, bänkinredningen ekådrades och flera inventarier, såsom predikstolen, det medeltida krucifixet och dopfunten målades i svart, brunt och förgyllning. Golvet belades med victoriaplattor och fönstren förstörades och fick gjutjärnsbågar. På 1930-talet togs 1800-talets limfärg bort, och det medeltida måleriet togs fram – och återställdes i den mån det var möjligt. Idag präglas kyrkorummet starkt av medeltid och 1800-tal, samt i en mindre synlig del 1930-talet.

Det immateriella arvet som vallfärdskyrka är en viktig del av historien som kan ge den moderna människan en större förståelse för kyrkans betydelse och de ibland flytande gränserna mellan religion och folktro.

### **Att tänka på**

- Det är viktigt att alla åtgärder i byggnaden görs i samverkan med antikvarie eller arkeolog så att historiska spår kan dokumenteras och tas om hand. Exempelvis finns behov av att städa kyrkvinden och tornet. Här ligger gamla fågelbon och skräp blandat med vad som kan vara äldre byggnads- eller inredningsdelar.
- Kyrkan bär spår från flera tidsperioder interiört. Var rädd om dessa spår så att ny forskning av efterkommande generationer möjliggörs. Planera eventuella förändringar långsiktigt och eftersträva funktionalitet för att minimera ingreppen i kyrkorummet. Att 1800-talets väggmåleri bevarats bakom orgeln är mycket värdefullt.
- Kyrkan, kyrkogårdsmuren, församlingshemmet och trädkransen är delar av platsens bevarandevärda karaktär och struktur.

### **Skydd**

Kyrkor och kyrkogårdar tillkomna före 1940 skyddas som kyrkligt kulturminne, enligt *Kulturmiljölagen 4 kap.*

### **Källor**

*Underhållsplan för Nymö kyrka*, Ponnert Arkitekter AB, 2004

*Svenskt ortnamnslexikon*, Språk- och folkminnesinstitutet, 2003

Dahlberg, Markus (Red) (2015). *Skåne, Landskapets kyrkor*. Riksantikvarieämbetet

Gillberg, Johan Lorents (1840). *Historisk, oekonomisk och geografisk beskrifning öfver Christianstad län uti hertigdömet Skåne*. Lund:

Karlsson, Mattias (2015). *Konstruktionen av det heliga: altarna i det medeltida Lunds stift*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2015

Ranebo, Theodor. *Inventering av kyrkklockor i Lunds stift*. Pågående stiftsprojekt.

### Internet

Barbro Sundnér. Lunds universitet, Institutionen för arkeologi och antikens historia (2015). *Medeltida kyrkor i Skåne: Del A*. Svensk nationell datatjänst. Version 2.0. <https://doi.org/10.5878/002642>

Barbro Sundnér. Lunds universitet, Institutionen för arkeologi och antikens historia (2015). *Medeltida kyrkor i Skåne: Planritningar*. Svensk nationell datatjänst. Version 2.0. <https://doi.org/10.5878/002641>

Riksantikvarieämbetets söktjänst Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/lamning/0ef72763-76ec-4ce0-8390-f2ef50dfedc7> (besökt 2021-05-04)

Lantmäteriets söktjänst Historiska kartor: <https://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/searchresult.html?archive=GEOIN&firstMatchToReturnLMS=1&firstMatchToReturnREG=1&firstMatchToReturnRAK=1&yMin=6207944&xMin=457513&yMax=6208944&xMax=458513> (besökt 2021-05-05)

<https://www.isof.se/sprak/namn/ortnamn/skans-ortnamnsdatabas/sok-i-databasen.html> (besökt 2021-05-05)

[https://www.kristianstad.se/contentassets/21fc8293fbd74973bca3e6ce63dfc4ae/8\\_landskapskaraktarer\\_kristianstads\\_kommun\\_2016.pdf](https://www.kristianstad.se/contentassets/21fc8293fbd74973bca3e6ce63dfc4ae/8_landskapskaraktarer_kristianstads_kommun_2016.pdf) (besökt 2021-05-05)

### Övriga källor

Topografiska arkivet på Regionmuseet i Skåne ”Nymö socken”.

### Övriga uppgifter

Inventeringsdatum: 2021-06-30

Fältinventering: Åsa Eriksson Green

Rapportsammanställning och foto: Åsa Eriksson Green



Granskning: Maria Sträng

Färdigställd: 2021-07-07

Uppgifter till BBR:

Stomme; murverk – tegel, murverk – natursten, granit

Fasadmaterial; puts – slät, puts – stänk- och sprutputs

Fasadkulör; vit

Takform; sadeltak

Taktäckningsmaterial; plåt – falsad, storplåtsformat

Antal våningar; 1

Byggnadsdel; sakristia – öster, kor - öster, långhus, torn – västtorn, vapenhus - söder

